

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Swahn-Leijonhielm
Härad: *Adress:*
Socken: Simrishamns stad *Berättat av:* f.d.hamnkapt. Emil Gram
Uppteckningsår: 1946 *Född år* 1872 *i* Simrishamn

Uppteckningen rör

Sjöfart.	s. 1, 11
Spannmålshandel.	s. 2.
Visa om de frireligiöse.	s. 3
Fiske.	s. 15.
Sagesmannens. <i>Relig. och seder.</i>	s. 21.
Midsommar.	s. 22.
Äggapickning.	s. 23.
Dragdjur.	s. 24.
Skeppare.	s. 25.
Fartyg.	s. 26, 30
Hamnförhållanden.	s. 27, 32
Blekingar.	s. 33.
Ordningsmakten.	s. 34.
Superi.	s. 35.
Gatubeläggning.	s. 36.

ACC. N:R M. 10237:/.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sjöfart.

I min barndom då gick båtarna mest till England, di seglade härifrån och till England å di hade mest last utav spannmål, jag tror att det var mest havre. Och i retur tog di med sig kol och koks.

Hamnen här var bara liten på den tiden, och den var alldeles öppen, det var en liten träbrygga som stack ut, man kan si resterna av den än. På ena sidan låg bränneskutor, det var skutor med ved från Blekinge och Småland. På den andre sidan låg de store båtarna och lastade spannmål.

ACC. N:R M. 10237:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spannmålshandel.

Jag vet inte säkert hur det gick till för det var före min tid men de har berättat för mig att våd det de kallar för bommen, där stod köpmännen och tog emot bönderna när de kom med sina lass. Men det var innan jag var född, så säkert vet jag inte. Då hade varje köpman en karl som stod där och passade på dem, jag hörde sägas att de skulle ha lovat dem sprit och bjutt dem på det också, men det ska man väl inte tro.

De torkade säden i en ria med svavel innan den kunde exporteras.

Jag kom på sjön när jag var 11 år. Och sen har jag knappt vatt hemma mer. Jag var inte en sånn som låg här om vintrarna, så när jag kom hit vid femtiofem års ålder så kände jag inte till nån till.

ACC. N:R M. 10237:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Visa om de frireligiöse.

~~En~~ På den tiden när de började med de frireligiöse så
var det en som de kallade för Kritnack, och han var predikant
Och han omvände många, men så var det en bagare som hette
Ekström, och han gjorde en visa om dem, jag vet inte säkert
om det var han som gjorde visan, men jag tror det. Jag
kunde den som barn, och några verser minns jag än. Ja det
är underligt att jag kan minnas den. Den måste ha stått
i tidningen då när jag var barn.

Här först jag varnar er alla
som på de profeter tro
och tror att han kan frälsa
fast han får lov å gno.

ACC. N:R M. 10237:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Och du min lille bagare
som sliter med grovt bröd
spar du uppå din kassa
att ej på den blir nöd.

Torka din sötas ögon
så hennes söte mun
låt henne ofta frälsas
av vite Andersson

Och du min vän fru Nilsson
uppå dig har man pretention
att du bör kunna skilja
på vrövel och religion.

ACC. N:R M. 10237 6.

Du skänker hundra kronor
till inköp av ett hus
vari du faller neder
och frälsas av en lus.

En något gammal änka
som tappar bier och öl
hon gråter jämt och klagar
ibland hörs stora vröyl.

Hon påstår sig va frälsad
och är nog riktigt frälst
för Kritnack henne frälsat
å nästan var som helst.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10237:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Och du min käre Sander
gråt ej så bittert nu
spar du på dina tårar
sök trösten hos din fru

hon är väl än den samma
som du från Norge fick
den älskade Susanna
hon är sig alltid lik.

ACC. N:R M. 10237:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kommentarer till dikten.

"Han värre är än Vinter
fastän han är så glad"

med det menas att här var en skräddare som hette Vinter,
och han blev frälst, men sen så upptäcktes det att han hade
försnillat, och så burade de in honom.

"Ack du min vän...

...har hjärtligt kät."

De ~~xxxx~~ verserna handlar om en som nog inte hade sin fru
så kär, de sa att han hade sina flickor bredvid och gick
till dem. Den visan, den är elak vid dem, som den handlar
om.

"torka din sötas ögon

ACC. N:R M. 10237:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så hennes söte mun."

Bagarens hustru hade ingen söt mun, hon var vanskapt så att hon knappast hade någon mun alls.

"Och du min vän fru Nilsson..."

Fru Nilsson var lärarinna här vid folkskolan, det var därför de tyckte att de kunde ha pretentioner på henne.

Fru Nilsson skänkte pengar till det huset de var i med sina möten, det är samma hus som är missionshus nu. Det var ett väsen på deras möten, där var alltid ett sånt uppträde och ett sånt liv. Den här Kritnack, han var själv utkastare.

Han var från kalmartrakten, och sen blev han gift med denne här lille fru Holmbergs dotter. Han hade inget yrke som vanliga människor, han levde på sitt predikande. Han gick och åt i desse här familjerna som var frälsta. Han ställde

ACC. N:R M. 10237:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sig in i familjerna.

"Och du min käre Sander.."

Här var en skeppare, och han ~~XXXXXX~~ hette Sander Nilsson.
och han var gift med en norska.

Det var flere versar, jag hörde dem som lite n pojke,
och de har hängt vid alltsedan dess. Han Sander, han hetade
Nilsson, han hade seglat och varit sin egen befälhavare,
och han hade säkert varit uppe i Norge själv, men som jag
minns han så var han på mudderverket här i hamnen.

ACC. N:R M. 10237: //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sjöfart.

Nära nog hela stan var beroende utåv sjön i, nästan alla familjer hade de alltid någon som var på sjön. Här var väl en åttio eller nittio fartyg när det var som mest.

Det Björkgrenska rederiet var det viktigaste. När Björkgren själv var död, drev konsulinnan trafiken.

De flesta utå mina läskamrater gick te sjöss när di var tretton eller fjorton år. Förr i tiden var di konfirmerade när di var så gamla, å sen gick di genast te sjöss. Man började som kock på en av småkutorna, som gick här längs kusten bara. Det hände för en å annan att han kunde börja som jungman, å så steg man ju å ble lättmatros å matros, å en del läste te styrman å tog examen, å en del ble skeppare till slut. Söner te skeppare, de kunde flytta in i skansen med en gång som jungmän.

Förr var det ju bara segelfartyg här. Arbetsförhållan

ACC. N:R M. 10237:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dena var olika då mot nu. Då började man klockan sex på morgonen å slutade klockan sex på kvällen. Å när man var på sjön, så var det ingen reglêrad arbetstid alls.

Nån pennalism var det inte på de svenska fartygen. Nej, på de svenska var det inget sånt. Men på de tyska skulle det vara det. Det har jag hört.

En del skrock fanns det nog, som de gamle skepparna trodde på, men jag vet minsann inget om det. Men det fanns ju fr̄rstås de som inte v ille segla på en fredag, å i den gamla almenackan där fanns det fiskedagar å sånt x som di höll på, å di ville inte gå ut på en tisdag, sae di, för då kommer vi inte tis nog.

Vissa skeppare var såna, att innan de reste på våren så skulle di bli spådda. Å Fartygen låg uppe här på vintern å innan de gav sig iväg på våren så begav de sej till Glad-sax, till en gumma där för att bli spådda. Vissa av dom for dit, det vet jag säkert.

ACC. N:R M. 10237/3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ångbåtar kom det hit till Simrishamn strax före nitton hundrafjorton. Jag var inte här då, men jag har hört det, å Oscar Modén hette han som skaffade den första ångbåten. Det var aktiebolag som ägde ångbåtarna, men i rederiernas båtar, i dom hade befälhavarna pengar också.

I min barndom hände det att det var stränga vintrar. Då var det is här och allt låg stilla. Då fiskade di i stället. Skutorna brukade ligga uppe från litet före jul till in i mars.

Di hade lagt upp kollager för vintern. Det låg på tomterna i stora högar, å di kom å köpte på koltomterna i tunnor tror jag det hetade det di köpte kol i. Kol var det billigaste bränslet, men de allra fattigaste, de gick kring å samlade bark te å elda med. Många eldade med ved. Jag tror att man eldade med ved mera än med kol. De stora husen som hade kakelugnar, de måste de värma och

ACC. N:R M.10237:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

elda med ~~kork~~ ved. De kunde inte elda med kol där. Men kolet var billigare, så de fattige eldade mest med kol, de eldade med kol på sina öppna spisar.

I april eller maj brukade de första segelfartygen komma hit, men rutebåtarna brukade komma hela vintern igenom. Sydkusten, Transit å Nore hetade dom, å de gick på Köpenhamn, på Malmö å på Tyskland.

Här fanns lotsar med, det fanns två lotsar å en båtsman som han kallades. Å de hade en stor å en liten båt. Det fanns en utkik på backen, vallen som vi sa. Där fanns en liten fyr också. Med växling vitt å rött. Nu finns det en mycket bättre fyr.

ACC. N:R M. 10237:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fiske.

~~Må~~ På vintrarna brukade skepparna, som seglade om sommaren, ge sej ut å fiskamed krok å laxlinor. De fleste fiskarna bodde i skepparegatan. De hade sina nät på Skansen, där var inte bebyggt då ännu. Det var inte alla så mycket bebyggt på den tiden. Där det nu är hus gick det kor å betade då. Fiskarena hade varsin bod vid stranden för redskapen, nått måste de ju ha å ha redskapen i. Å di som inte hade nån bod, di fisk ta hem de.

På somaren fiskade di sill å den rensade di först, de gälade han, å sen lassade di han på hästakärror å körde runt på landsbygden, de hade var sitt distrikt liksom å köra till.

Fiskarena brukade vara en tre eller fyra om varje båt å då ägde de varsin del i båten.

ACC. N:R M. 10237:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det stod uppköpare här på land å väntade å passade på när di kom med sin fångst. Vi köpte upp lax å sill.

Det var inga andra som kom hit å fiska, det var inga andra än vi själve som var här. Jo, det förstås att blekingarna kom hit, di kom under sillsäsongen. Å då kom di med hele familjerna, å di inlogerades här hos mänkor, som kunde ta emot dem. Å det fick di naturligtvis betala för. Di hade med sig allting som de kunde behöva under en hel sommar, både sängkläder å husgeråd.

Blekingarna kom med öppna båtar, di var inte alls däckade, det var vrakekor, å de vrakade sillen.

Redskapen skulle va i sjön innan solen gått ned. För när solen gick ner, då började sillen å springa. På den tiden hade man ju bara handkraft till redskapen.

ACC. N:R M. 10237:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

~~De stod fyra man å drog i varje ända på garnen å det~~
~~var ett fäligt gno, å de skulle ha dem inne före solen~~
gick upp, ville di. Om det inte gick att segla,
utan att di skulle ro hem, så var de här hemma ofta inte
förrän te middag, å när det var bra vind å di kunde
segla, då kunde di var här hemma redan klockan fyra på
morgonen.

Man gälade sillen, å sen så sköljde man den. Att gäl-
la den, det var att di drog ut gälarna å så tarmen, som
följde med då.

Man sålde sillen i val, åtti stycken, å det gör man
väl än. Varje hushåll saltade ner sill till sitt behov.

Det var sillaprånglare som köpte upp sillen utå
fiskarena, å di for ut med den till bönderna, för bönderna
saltade också ned vad de skulle ha till förråd under
vintern. Varochen av sillaprånglarna hade sitt distrikt som
han for till.

ACC. N:R **M. 10237:18.**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man saltade ner torsk å ål åsse, det gör man inte så mycket numera, nu konserverar å rökar man ålen mera.

Fiskarhustrurna di fick stå där å plocka å fisken ur näten, det var deras göra, åsså skulle di böta garnen om det var hål på dom, åsså skulle di sköta hushållet förstås. Många hade gris å häns å änder åsse. Det brukade va en tre fyra änder som di hade å som lå å plaskade nere vid stranden.

Fisket har gått kolossalt framåt sen den tiden, inne i stan också. Detbär trålfisket som har gjort det.

På vintern satt fiskerena å gjorde nya garn. Dom satt di å band själve, å det var svårt för dom, för di satt där i mörkret å hade bara tranlampor. De gjorde sillgarn å laxgarn å spättegarn å krokar.

På våren var det laxfiske. Då började man här utanför å känna sej för var laxen var. Å om man inte hittade den här

ACC. N:R M. 10237:19.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

här så for man till Bornholm å kände sej för där.

Di fångade lax på flöjel sa di. Di hade en korkdyna eller något annat flytetyg åsså en rev mellan dem å från reven hängde där ner små snören å i dom en krok å på den en sillabit, eller en hel sill var det kanske snarast de hade.

Det var laxhandlare här i stan som köpte laxen av dom, de sålde laxen sen till hotell i Stockhoim å så.

Det hände också att man rökade laxen. Å det gör vi än. Jag har ett rökeri här inne på gården. Det ligger tre stycken i rad här. Förr i tiden rökade man mycket sill också. Men det lönar sej inte nu. Arbetskranten är för dyr, det lönar sej inte å rensa den, å det är inte bra att röka sillen när tarmen är i den, då blir den bitter i smaken, man ska rensa sillen innan man rökar den, å det är för dyrt. Men det finns ju di som rökar den hel, men så gott blir det inte.

ACC. N:R M. 10237:20.

Böckling säger vi inte här nere, det har di i
Stockholm å där, här säger vi bara rökter sill om den
rökte sillen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10237:21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sagesmammens fader och moder.

Min far var bankkamrer här, å han härstammade från
Ystad, Ystadgrammarna! Di är kända. Jag är födder oäkting
jag.

ACC. N:R M. 10237:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

✓ Midsommar.

Vid missommar så hade vi majstång, den brukade stå härutanför, men det är så bebyggt nu, så det är svårt å säja var. Det är mycket mer bebyggt nu än då. Där teatern är var vatten. Det var en pöl med ankor och änder i, men det är uppfyllt nu.

Jag var själv inte hemma då, jag var på sjön, men di har sagt att där spelade di dragspel å dansade, men det är ju inte något för bara simrishamn. Missommar firar man överallt, sådetså.

ACC. N:R M. 10237:23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

✓ Äggapickning.

Det är nått di kallar för äggapickning. Det är vid hamnen, där samlas di i stora flockar, å så pickade di för å för å bak å bak. Där gick kring äggahandlare som sålde till dom som pickade, för det gick åt mycket ägg. Jag vet att man kunde köpa söndriga ägg för två öre stycket hur mycket man ville ha. Det förekommer ännu, äggapickning Jag vet det var häromåret di stod därnere vid hamnen å höll på med det, men det är inte vanligt nu, äggen är så dyra. Men på den tiden kostade dom inte mer än fem öre stycket.

ACC. N:R M. 10237: 24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Dragdjur.

Innan järnvägen kom till så hade de hästskjussar till alla transporter, di hade inte tjurar te å dra, men de har plöjt med tjurar det vet jag, eller oxar kanske det var.

I Spanien har di oxar tiål allting. Jag låg där på en plats som hette å där hade de tjurar te allting. Men de är så stygga mot djurena, di sticker dom med en pik, så di blir alldeles sönderstuckna i låret, å det ser hemskt ut. Å di har tjurfäktningar också, det är djurplågeri. Jag har settat ett par gånger, men jag skall göra om det.

Skeppare.

Man skiljde mellan olika slags skeppare, det var storskeppare å småskeppare, åsså var det di skeppare som hade en riktig examen. Här fanns flere storskeppare i Simrishamn, flere stycken av dem som hade hand om Björkgrens fartyg, di bodde i Brantevik.

En bekant skepparsläkt var Jansasläkten. Det var fyra stycken, det var Edvard, Anders å Magnus å en till men jag har glömt vad han hetade. Det är Edwards son som är direktör på hattfabriken i Malmö. Det var en stor släkt, å flere av dem gick till Lydamerika, å alla va di befälhavare.

ACC. N:R M. 10237:26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fartyg.

Förr lastade ett stort fartyg fyra-eller femhundra ton. Men sen köpte Björkgren ett som lastade tusen ton. Det var det största fartyget här. Men det kunde inte gå in här i hamnen. Det var högst de som lastade fyrahundra ton som kunde gå in här.

ACC. N:R M. 10237:27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hamnförhållanden.

Det var svårt att ligga här i Simrishamn när det var
östlig vind, för vattnet steg en meter då, å då är det
inte lätt å ligga vid en sån där träpir. Det kunde ligga
en tie fartyg där vid ena sidan å då la di sej ~~xxxx~~ med
sidorna mot varandra så låg di bättre,

Man måste jämt å samt muddra här i hamnen. På den tiden muddrade di med handkraft. Det var fyra som stod å drog i vevarna, å så var det små skopor som åkte opp å ner till botten, å så rann ävjan från skoporna till en ränna ner i en båt bredvid å med den for di utanför hamnen å tömde att. Men di muddrade också med brygga och rullebår, så att di körde med det in till en brygga å sen drog ävjan med rullebår upp till nån utfyllning där di kunde häva den, till exempel så är den platsen där det nyahotelet står, den är helt och hållet gjord med sån mudder.

De muuddrade bara på ett par månader på sommaren, på vintern kunde de inte ligga ute med mudderverket, för det var så svåra stormar. Det var många fartyg som drev på land då. Sjuttitvå skulle det va vatt en särskilt svår storm då många fartyg drev på land. Men det har vatt svåra stormar sen dess åsse. Då den sista svåra stormen var, jag kommer inte ihåg året, men då slets järnvägsspåren

ACC. N:R M. 10237:29

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i hamnen bort, för vattnet hade stigit flera meter.

Nittonhundratiet ble dennahär hamnen färdig. De började bygga den då efter den där sista svåra stormen. Å fiskehamnen här nere, den byggde de som nödhjälpsarbete.

Fartyg.

Barken Augustà, det var det första stora fartyg som Björk~~g~~rens köpte. Det var på fyra hundra tjugeton, det vill säga, det lastade alltså så mycket. Besättningen på fartygen, dom va mestadels från Simrishamn eller också var di från kusten härintill. Lisabet hette ett fartyg, hon ligger i Santos nu, hon kom dit å då blev där en febersjukdom bland besättningen å kaptenen han dog många andra med honom å sen dess ligger hon kvar där. Hon är kolpråm nu.

Det kom en hel del smålänningar hit, från Bergkvara å Timmernabben. De for med props från Sverige till England, åsse hade di med sej kol tillbaka, å på vägen hem till Småland så var det som di la till i Simrishamn å lossade kolet där.

Det var många fartyg som gick bort. Johanna å Selma Selma försvann en vinter med man å allt, men här på kusten

ACC. N:R M. 10237:3/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

har väl just ingen från dessa trakterna gått bort. Det har vatt ute, i Nordsjön, Ålandshav eller så.

Segelfartygen hade det svårt när det ble dåligt väder. De kunde inte krypa in i hamn som di gör nu som har motor, utan di måste reva åligga kvar där ute å ligga å slå.

ACC. N:R M.10237:32

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hamnliv.

Det hände att det var lite bråk med främmande
här, särskilt med fiskarena. Di söp så mycket på den tiden.
Å det var gräl å dans, å di slogs rätt ofta vid dansplatsen
sa di, jag var så sällan hemma, så jag vet inte. En gång
var det en som försvann, di påstår att det var blekingarna
som hade ~~xxxxxx~~ kastat honom i sjön, å han flöt opp sen
under bryggan.

ACC. N:R M. 10237:33.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Blekingar.

Flera blekingar har flyttat hit. Rätt många utå blekingedäkorna som di sa ble gifta här, det är rätt många här i Simrishamn nu som härstammar från Blekinge. Blekingarna kom från Hällevik å Pukavik, det var frå Sölvesborgstrakten å Karlshamnstrakten, det var just inga Österlänningar, som di kallades för, som är där borta från Karlshamnåhålet. Jo, det var några som di kallade för Bockapojkarna, å di slogs. Ja, di var österlänningar, di söp så förskräckligt. Gubben far deras var här också i Simrishamn å pojkarna di sprang här å skrek å hade träskorna i handen å slog ihop dom. Di så farlia ut, men det var inte så mycket med styrkan. Det var mest bara som di skrek. Det var en som jag kände som tog nappatag med dom å slogs, å han klarade sej bra mot dom.

ACC. N:R M. 10237:34.

Ordningsmaktens

På den tiden fanns det inga poliser här. Men här
var en länsman å en stadsfiskal, å di hade ett par till
hjälp, det var nattgubbarna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 10237:35

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Superi.

Di söp på Klämma nere vid sjön. Det fanns en klämma uppevid torget ässe. Di söp mycket mer på den tiden än vad di gör nu. Men så var det ju billigare ässe. Fem öre supen kostade det å en bytta för sex öre.

Nu är fiskarena helt annat folk, nu ser man aldrig nåra fulla tycker man, men förr kunde det komma hela flockar berusade.

Det var ett stenhuggerihärutanför, å där var det många som söp å levde. På den tiden fanns det en polis här, han hetade Göransson, å honom slog di nästan ihjäl. Hans son är landsfiskal nu.

ACC. N:R M. 10237:36.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Gatubeläggning.

I det stenhuggeriet jag nämnde, där högg di gatsten
å den sålde di till byarna å en del gick med fartyg, jag
tror te tyskarna.

Förr var det kullersten på gatorna, å sen så ble
det en körbana i mitten ~~xxx~~ som var stensatt med stora
flata stenar. Men nu tar di bort dom å lägger dit smågatsten
i stället. Men varför får inget bli som det är när det är bra?